

LEVENSSLESSEN UIT DE BIJBEL

MANNELIJK EN VROUWELIJK SCHIEP HIJ HEN

Over belang en rijkdom van verschil

Het scheppingsverhaal in Genesis 1 is vandaag, om uiteenlopende redenen, heel actueel. Creationisten baseren er zich op om de wetenschappelijke benadering van de evolutieleer in vraag te stellen. Een strekking die vooral in protestantse middens nogal wat aanhang heeft, minder in de katholieke wereld, waar wordt uitgegaan van een mythisch verhaal.

Genesis 1 staat ook ter discussie als bron en medeoorzaak van de ecologische crisis. Of zoals Peter Singer het verwoordde in 'Animal liberation': het Bijbelse scheppingsverhaal heeft de mens de toelating gegeven om de wereld als object te gebruiken. '... bevolk de aarde en onderwerp haar; heers over ...' (Gn1,28) In 'Gedreven tussen goed en kwaad' hebben we deze stellingname al eerder op een genuanceerde manier weerlegd.

Een ander accent dat, behoudens in de wereld van theologen en filosofen, veel minder onder de aandacht is gekomen, is de kwestie van de schepping van man en vrouw. In 'Gaudium et Spes', toch een van de belangrijke teksten van Vaticanum II, komt het seksuele verschil tussen man en vrouw zelfs niet aan bod. In het eerste hoofdstuk wordt daarnaar enkel verwezen om de mens als

een sociaal wezen te karakteriseren. Het is pas door de commentaren van paus Johannes Paulus II op Genesis 1 en 2 dat de schepping van de mens als man en vrouw meer aandacht heeft gekregen. Vooral in Oost-Europa, maar ook in Amerika, zijn daar ware 'theologische scholen' rond ontstaan. Bij ons was er veel minder interesse, omdat de westerse wereld erg argwanend stond tegenover het standpunt van Johannes Paulus II in verband met seksualiteit. Toch geeft ook dit specifieke aspect van het scheppingsverhaal te denken.

DE DYNAMIEK VAN SCHEIDEN EN ONDSCHIEDEN

1,1 In het begin schiep God de hemel en de aarde. 1,2 De aarde was woest en leeg; duisternis lag over de diepte, en de Geest van God zweefde over de wateren.

Het scheppingsverhaal vertrekt van een wereld in een toestand van chaos en duisternis. Er is geen onderscheiding mogelijk, geen verschil tussen u en mij, tussen dit en dat, ... Het is een wereld van onverschilligheid.

1,3 Toen sprak God: 'Er moet licht zijn!' En er was licht. 1,4 En God zag dat het goed was. God scheidde het licht van de duisternis; 1,5 het licht noemde God dag, en de duisternis noemde Hij nacht. Het werd avond en het werd ochtend; dat was de eerste dag.

1,6 God sprak: 'Er moet een uitspansel zijn tussen de wateren, een afscheiding tussen het ene water en het andere.' 1,7 En God maakte het uitspansel; Hij scheidde het water onder het uitspansel van het water erboven. Zo gebeurde het. 1,8 Het uitspansel noemde God hemel. Het werd avond en het werd ochtend; dat was de tweede dag.

1,9 God sprak: 'Het water onder de hemel moet naar één plaats samenvloeien, zodat het droge zichtbaar wordt.' Zo gebeurde het. 1,10 Het droge noemde God land, en het samengevloede water noemde Hij zee. (...)

Schepping is de chaos overwinnen door wezens te creëren die onderscheiden zijn van elkaar. Alle wezens worden uit elkaar gehaald en van elkaar onderscheiden, met voor elk een eigen naam, een eigen plaats, een eigen tijd en een eigen opdracht, dit alles volgens de toen geldende kosmologie. Daardoor ontstaat orde als overwinning op de wanorde.

(...) 1,14 God sprak: 'Er moeten lichten zijn aan het hemelgewelf, die de dag van de nacht zullen scheiden; zij moeten als tekens dienen, zowel voor de feesten als voor de dagen en de jaren 1,15 en tevens als lampen aan het hemelgewelf om de aarde te verlichten.' Zo gebeurde het. 1,16 God maakte de twee grote lampen, de grootste om over de dag te heersen, de kleinste om te heersen over de nacht, en Hij maakte ook de sterren. 1,17 God gaf ze een plaats aan het hemelgewelf om de aarde te verlichten, 1,18 om te heersen over de dag en over de nacht, en om het licht en de duisternis uiteen te houden. En God zag dat het goed was. 1,19 Het werd avond en het werd ochtend; dat was de vierde dag. (...)

Dezelfde dynamiek van scheiden en onderscheiden vinden we terug bij 'zaadvormend gewas en vruchtbomen' (1,11 – 1,13) en bij de diersoorten (1,20 – 1,25). Alles krijgt een eigenheid, een eigenwaarde. Het verschil wordt belangrijk: het ene wordt onderscheiden van het ander, waardoor het ene niet meer het andere is, waardoor rijkdom ontstaat, niet kwantitatief maar kwalitatief. In dat geheel wordt de schepping van de mens geplaatst.

1,26 God sprak: 'Nu gaan Wij de mens maken, als beeld van Ons, op Ons gelijkend; (...) 1,27 En God schiep de mens als zijn beeld; als het beeld van God schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen. (...)

De mens wordt geschapen naar Gods beeld, als man en vrouw. Scheiden en onderscheiden loopt *tot aan de mens*: de mens wordt apart geschapen, is onderscheiden van de rest, is verwant met dieren en planten en aarde, maar valt daar niet mee samen, de mens heeft zijn eigenheid. De onderscheiding loopt echter verder. Ze loopt *tot in de mens*: enkel over de mens wordt gezegd dat hij geschapen wordt als man en vrouw. Bij de dieren wordt het seksuele verschil niet vermeld, alhoewel ze de opdracht en de zegen van de vruchtbaarheid krijgen. Bij de mens is het verschil tussen man en vrouw wel uitdrukkelijk aanwezig. In zijn commentaren op Genesis 1 en 2 stelt Johannes Paulus II dat seksuele verschil heel centraal. Ook moraaltheoloog Xavier Lacroix en de joodse filosofen Armand Abécassis en Emmanuel Levinas hebben dat verschil als 'zin-scheppend' benadrukt.

HET SEKSUELE VERSCHIL

In Genesis 1,26-27 zegt God: laten we de mens maken naar ons beeld en gelijkenis. Het is wel merkwaardig dat in de Hebreeuwse tekst letterlijk staat: 'mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen.' Voor de joodse traditie is God niet seksueel, maar schiep Hij de mens volgens het seksuele verschil. Ook dat verschil behoort tot het 'beeld zijn van God'. Dus komt dat verschil van God zelf en heeft het een positieve waarde. In de christelijke wereld is seks lang als een vloek ervaren. Dat klopt echter niet met het scheppingsverhaal. Seksualiteit is een scheppingsgave. Dat seksualiteit irrationeel en dynamisch is, en aanleiding kan geven tot geweld, heeft te maken met de manier waarop wij met de positieve scheppingsgave omgaan.

Vandaag, in onze cultuur, beleven we een soort relativering van het seksuele verschil. Alle mensen zijn gelijk. Mede door de emancipatiegedachte hebben we het verschil tussen man en vrouw gerelativeerd als een cultuurgegeven. Xavier Lacroix noemt dat 'onverschilligheid voor het verschil'.

In naam van de gelijkheid, wat op zich zeer waardevol is, wordt gedaan of alle verschillen onbelangrijk zijn. We zien dat ook bij de universele rechten van de mens: elk onderscheid op basis van ras, religie, sekse, ... mag geen aanleiding geven tot discriminatie, omdat alle mensen gelijk zijn. Op zich een prima standpunt, maar het betekent ook dat daarmee de verschillen, die er wel degelijk zijn, gerelativeerd worden.

Vroeger, vanuit het naturalisme, werd het verschil tussen man en vrouw veel sterker benadrukt. De man werd voorgesteld als meer rationeel, meer de publieke figuur. Terwijl de vrouw als emotioneel werd gekarakteriseerd, meer betrokken op het gezinsleven. Daarom waren ze wezenlijk, van nature, van elkaar onderscheiden, wat ook hun positie en verhouding in de samenleving bepaalde. Zo komt men tot stereotypen, die man en vrouw in hun 'wezen' opsluiten. De emancipatiegolf heeft zich daartegen verzet om de ondergeschiktheid van de vrouw aan de man ongedaan te maken. De tekst van Genesis 1 blijft ons echter achtervolgen en leert ons dat we niet onverschillig mogen zijn voor het verschil, ook niet voor het man-vrouw-verschil.

HET SEKSUELE LICHAAM ALS BRON VAN BETEKENIS

De rabbijnse traditie verwijst naar vers 1,27: 'mannelijk en vrouwelijk schiep hij hen', om te beduiden dat in elk mens iets mannelijks en iets vrouwelijks zit. De oosterse traditie noemt dat yin en yang.

In de mens zit een dynamiek van verschil. In relaties en sociale taken kunnen naargelang van de situatie meer mannelijke of vrouwelijke kwaliteiten aan bod komen. Je kan de ene of de andere meer ontwikkelen, of de interactie tussen de twee bevorderen.

Het zichtbare seksuele verschil, namelijk het onderscheid tussen mannen en vrouwen, is echter het meest onmiddellijk in het oog springende. Ook Genesis 1 gaat hiervan uit, in die zin dat de mens in het meervoud wordt geschapen. Dit stemt overeen met onze dagelijkse ervaring: het seksuele verschil, met zijn primaire en secundaire kenmerken, maakt ons duidelijk dat er mannen en vrouwen zijn, die niet alleen afzonderlijk bestaan, maar ook 'anders dan de andere' zijn. Mensen zijn niet abstract als individuen gegeven, maar belichamen tot in hun lichamelijke vorm – hun geseksueerdheid – hun onderscheid. En het is precies ook dit lichamelijke onderscheid dat uitnodigt tot betekenisgeving. Het lichaam geeft te denken!

Dat staat in schril contrast met het verlichtingsdenken. In de verlichting staat de mens als autonoom, rationeel wezen centraal: *Cogito, ergo sum* ('Ik denk, dus ben ik'). Het gevolg is dat het lichaam een objectief gegeven wordt, een voorwerp van het menselijke denkvermogen. Daaruit is de somatische geneeskunde ontstaan, geconcentreerd op het lichaam als een op zich staand werkend geheel van oorzaak en gevolg. Het lichaam als object, los van de geest. En het is daarenboven deze geest, het denkend bewustzijn, die bepaalt wat de functie en de waarde van dat lichaam is. Het besef dat het lichaam als doorleefd geheel ook bron van betekenis is, gaat daarbij verloren.

Ondertussen hebben we ontdekt hoe de mens een eenheid is van lichaam en geest, die onderling elkaar beïnvloeden en tekenen. Dat blijkt onder meer uit de ontwikkeling van de psychosomatische geneeskunde. En de postmoderne feministische beweging stelt dat de louter rationele benadering onrecht doet

aan de eigenheid van de vrouwelijke ervaring. Die passeert via het vrouwelijke lichaam. Ook in *mindfulness* wordt luisteren naar je lichaam – ademhaling, houding, concentratie, ... – belangrijk. Met andere woorden: het lichaam, en dus ook het seksuele verschil, is een ervaringsgegeven dat onze 'geest' doordrenkt en tekent. Het lichaam, waardoor mensen existieren, oriënteert hen in hun denken, voelen en oordelen, en is dus bron van betekenis. Niet alleen de geest geeft zin, maar ook het lichaam! Ook het seksuele lichaam is letterlijk een 'betekenaar': het roept de mens op om het seksuele verschil en de mogelijkheden die erin vervat liggen, ernstig te nemen en te ontplooien.

VLOEK OF ZEGEN?

Nu is de vraag welke betekenis het seksuele lichaam suggereert. Is het seksuele verschil een vloek of een zegen? Er bestaat een groot contrast tussen de Bijbelse interpretatie van het seksuele verschil en de androgyne² mythe zoals ze door Plato in de mond van Aristophanes wordt gelegd. Plato laat Aristophanes uitleggen wat mannen en vrouwen zijn. Volgens deze mythe zijn mensen oorspronkelijk dubbele wezens. Voordat de mens een man of vrouw is, is hij een man-vrouw-wezen.³ Dat werd in die tijd ook gevisualiseerd in menselijke afbeeldingen met vier benen, vier armen, twee hoofden, twee geslachten.

Die man-vrouwen zijn sterke wezens. Ze worden zo sterk dat de goden van de Olympus zich bedreigd voelen. De goden willen niet dat de mens zich verheft tot het godendom en ze bedenken een list: ze splitsen de sterke dubbelmens in twee. *Sexus* gaat terug op het Latijnse *secare*, wat 'splitsen' betekent. De goden splitsen de mens die buik aan buik aan elkaar zit, met de kop naar buiten, in twee. Met onbreekbare draad gaan ze van boven naar beneden en omgekeerd, tot de scheiding is voltooid en ze alles kunnen samentrekken en afbinden in de navel. De goden splitsen de mens om hem te kleineren. De gesplitste mens – het doorgesneden dubbelwezen – gaat zich vooral bezighouden met de zoektocht naar zijn andere helft. Vandaar het begrip 'wederhelft'. Dat komt niet uit de Joodse, maar uit de Griekse traditie. De ander is mijn andere helft. We kunnen het vergelijken met de originele betekenis van het woord 'symbool'. Het Griekse *sumballoo* betekent: samenbrengen wat gebroken is, maar wel bij elkaar hoort. Bij het sluiten van een overeenkomst breken twee mensen een breekbaar voorwerp in twee. Elk neemt een helft mee naar huis. Die twee

stukken passen perfect in mekaar en zijn het bewijs, het 'symbool', van de gesloten overeenkomst.

In deze opvatting betekent *eros* dat er voor elk man-mens een vrouw-mens is en omgekeerd, tenzij het om afgespleten 'gelijkgeslachtelijken' gaat. *Eros* is op zoek gaan naar de verloren, afgescheiden wederhelft. In onze taal is dat nog altijd aanwezig: 'hij/zij heeft de ware Eva/Jacob nog niet gevonden.' Er is er maar één. Voor Freud is dat de fundamentele reden waarom de mens van nature tot ontrouw geneigd is. Hij is alleen geïnteresseerd in zijn wederhelft, niet in de hechting aan iemand voor het leven. De andere is mijn invuloefening. De andere moet het tekort ongedaan maken. Het seksuele verschil is een kwetsuur, een gemis, en daardoor ook de bron van het verlangen, want de mens is gescheiden van degene met wie hij één was. En de kans dat hij/zij de wederhelft vindt die bij hem/haar past, is ver van evident. Het seksuele verschil is een vloek, geen zegen. Het is een list van de goden om de mens te beletten dat hij te machtig – machtig als god – wordt.

Het verschil met het Bijbelse verhaal is frappant: hier is geen sprake van halve mensen en een verwijzing naar een vroegere eenheid. De Adam wordt mannelijk of vrouwelijk geschapen, maar is helemaal mens. Liefde in de zin van op zoek gaan naar de verloren wederhelft, is niet in de joodse traditie aanwezig. Zowel voor joodse als voor christelijke commentatoren is het verschil geen vloek maar een zegen.

Jammer genoeg heeft het christendom te lang de negatieve visie op seksualiteit van de androgyne mythe overgenomen en, vanuit de idee van complementariteit, benadrukt dat mannen en vrouwen elkaar zodanig aanvullen dat ze pas in de éénwording met hun 'verloren gegane helft' volwaardig mens zijn. De vrouw is daardoor ook vaak herleid tot een halve mens, een aanvulling van de man. Het omgekeerde, dat de man ook een aanvulling is van de vrouw, werd nooit of zelden vermeld.

APPÈL TOT DIALOOG

De Bijbelse traditie heeft aandacht voor het seksuele verschil, maar tezelfdertijd ben je als man of als vrouw integraal mens. Door het feit echter dat je een

mannelijk of een vrouwelijk mens bent, ben je ook niet alles. Je weet niet alles, je kunt niet alles. Daardoor ontstaat nieuwsgierigheid, aantrekkingskracht, maar ook angst voor het andere geslacht. Seksueel getinte moppen zijn een manier om de angst voor het verschil, voor het onbekende te bezweren.

Het seksuele verschil brengt dus de ervaring van niet-alwetendheid, van niet-almacht mee. Waardoor ik gefascineerd word om de andere te leren kennen, want 'ik weet het niet allemaal!' Dus moet de man bereid zijn te luisteren naar de ander die hem als vrouw haar ervaren vertelt, en omgekeerd. En dat maakt een aanvulling (complementariteit) en verrijking van elkaar mogelijk zonder dat man en vrouw tot 'halve', onvolledige of mislukte mensen herleid worden.

In het postmoderne feminisme merken we dat de strijd voor emancipatie van de vrouw voortduurt (die strijd is immers verre van voltooid), maar dat de klemtoon tegelijk ook uitdrukkelijk ligt op de eigen ervaring. *L'écriture féminine* – het vrouwelijk schrijven –, waarnaar bijvoorbeeld iemand als Luce Irigaray verwijst, is daar een illustratie van. Het is belangrijk dat vrouwen vertellen hoe zij de dingen op hun eigen, onderscheiden wijze ervaren. Mannen moeten daar nederig naar leren luisteren. Veel vooroordelen over mannen en vrouwen zijn vanuit de cultuur opgebouwd. Die vooroordelen moeten we loslaten. We moeten naar elkaar luisteren. Vrouwen krijgen bijvoorbeeld kinderen: dat hebben mannen nooit ervaren. Alleen een vrouw kan vertellen wat dat betekent. Het verschil creëert een appèl tot dialoog. Dat wordt in de joodse traditie sterk benadrukt. Ik beschik niet over de totale menselijke ervaring, ik moet openstaan voor de andere die vanuit zijn verschil vertelt. Uit die uitwisseling ontstaat verrassing, creativiteit en rijkdom.

De Joods-Duitse filosoof Franz Rosenzweig (1886-1929) verwoordt dat als volgt: 'De dialoog is de ene die spreekt en de ander die anders antwoordt.' Daarmee duidt hij ook de verhouding tussen gehuwden aan. Het verschil is dus geen vloek, maar een gave die we – als een geschenk – helemaal mogen 'ontvouwen'. Daarom wordt ook in de christelijke traditie de relatie man-vrouw als een verbond voorgesteld. Het verbond is niet gebaseerd op versmelting, maar op een verbintenis tussen twee verschillende mensen. Ook seksuoloog en relatietherapeut Alfons Vansteenwegen pleit terecht voor de cultuur van het verschil.⁴

ONVERSCHILIGHEID TEN AANZIEN VAN HET VERSCHIL

In het scheppingsverhaal wordt de mens als man en vrouw geschapen. Daarna worden ze in het seksuele verschil gezegend met vruchtbaarheid. Enkel een man en een vrouw die seksueel één worden, kunnen een kind verwekken. Het kind komt nooit van één mens alleen. Het komt van twee mensen die één worden in hun seksueel verschil. Ook in de proefbuis is dat verschil aanwezig in de vorm van mannelijk en vrouwelijk genetisch materiaal dat samengevoegd wordt. De natuur heeft er voor gezorgd dat een kind nooit *mijn* kind is, maar *ons* kind. Dat de verbinding van twee mensen in hun seksueel verschil fundamenteel is, verklaart bij vruchtbaarheidsproblemen het grote succes van homologe inseminatie – de bevruchting gebeurt met sperma van de eigen partner –, anders dan de heterologe inseminatie – het sperma komt van een onbekende donor. Daarom hebben we ook een emotionele, viscerale weerstand tegen klonen: dan heb je de ander in zijn verschil niet meer nodig. Dan is mijn kind inderdaad *mijn* kind, met alle risico's van vereenzelviging en versmelting van dien, ten koste van de gescheidenheid en eigenheid van het kind.

Wat doen we dan met het emancipatorisch pleidooi om homo's en lesbiennes de kans te geven om te trouwen? Er is niets mis mee dat we sociaal ruimte scheppen voor de erkenning van homoseksuele en lesbische verbintenissen. Maar de poging om dit gelijk te stellen met de heteroverbintenis van het huwelijk blijft vraagwaardig en problematisch, in die zin dat men door die gelijkschakeling het verschil tussen beide verbintenissen ontkent. En dat men daarenboven de seksuele eigenheid van het huwelijk negeert, in die zin dat het geen spiritueel partnerschap is maar een wezenlijk seksuele verbintenis, waaruit ook een gezin voortvloeit. Met geen enkel nieuw statuut kun je realiseren dat deze mensen samen een kind verwekken in hun seksuele omgang. Het grote verschil tussen een homokoppel en hetero partners is niet de liefde, maar de lichamelijke dynamiek van die liefde tot in de vruchtbaarheid toe, dankzij het seksuele verschil. Hoe waardevol ook en hoeveel sociale erkenning je er ook aan geeft, een homoseksueel partnerschap blijft altijd verschillend van een heteroseksueel verbond.

In ons emancipatorisch streven naar gelijke rechten voor iedereen, overaccentueren we vandaag het belang van de liefde. Daarmee vlakken we

de verschillen af en ontstaat een merkwaardige onverschilligheid ten aanzien van het verschil, gebaseerd op de verwarring tussen gelijkheid en 'gelijkwaardigheid' (in verschil).

NIET VERABSOLUTEREN

We mogen echter evenmin in het andere uiterste vervallen en het seksuele verschil verabsoluteren. Dat doet ook de Bijbel niet. Daar delen mannen en vrouwen het mens-zijn met elkaar. We gaan met elkaar om als mensen. De zorg voor de schepping, voor elkaar, voor de kinderen, gaat terug op ons mens-zijn dat we met elkaar delen. Het humane gaat vooraf aan het seksuele verschil. Er is gelijkwaardigheid in het verschil, ook omdat we aan elkaar gelijk zijn als mens. Adam is geen eigennaam, maar een inclusieve naam. Adam is een soortnaam voor 'de mens'. In hem zijn alle mensen begrepen. Vandaar ook dat alle mensen aan elkaar gelijk zijn, ook mannen en vrouwen die beiden het hele mens-zijn delen. Het monotheïsme is de grondlegger van gelijke rechten voor alle mensen, mannen én vrouwen!

Het seksuele verschil is dus niet de alfa en de omega van ons mens-zijn. Ook in het huwelijk is er niet alleen maar het seksuele. En ook wie celibatair leeft, kan zijn mens-zijn ten volle ontplooien. Anders val je in de Griekse androgyne mythe dat een celibatair maar een halve mens is.

In onze cultuur leeft te veel de idee dat mensen die geen seksuele relatie hebben, niet normaal zijn. Onze tijd is enorm *relatie-minded* en georiënteerd op seksualiteit. Je kunt echter volwaardig mens zijn, vriendschap beleven, verantwoordelijkheid nemen, ... zonder seksuele relatie. Ook dat vloeit voort uit het feit dat het seksuele verschil niet absoluut en allesomvattend is. Het kader dat de christelijke gemeenschap aan religieuzen aanreikt om geen seksuele verbintenis aan te gaan, doet dus geen afbreuk aan de mogelijkheid om waarachtig en ten volle mens te zijn. Anderzijds zal de manier waarop het celibaat wordt beleefd door vrouwen en dus ook door vrouwelijke religieuzen anders zijn dan bij mannen en mannelijke religieuzen. Omdat ook hier het seksuele verschil en dus de onderscheiden beleving van het eigen man- of vrouw-zijn wel degelijk van betekenis is.

Seksuele revolutie is geen totaalrevolutie

'Man en vrouw hebben andere dingen te doen dan zich te beperken tot relaties die zich voltrekken op grond van het seksuele verschil. De seksuele bevrijding alléén kan geen revolutie rechtvaardigen de hele mens waardig. De seksuele revolutie waarvan men denkt het summum te bereiken door huwelijk en gezin te vernietigen om de vastgeketende seksualiteit te bevrijden, namelijk de pretentie om op seksueel vlak de ware bevrijding van de mens te voltrekken, wordt hiermee in vraag gesteld. Het ware kwaad ligt elders, namelijk in de verraden verantwoordelijkheid van de ene mens voor de ander. De libidineuze relatie bevat in zichzelf niet het hele mysterie van het menselijk wezen. Het seksuele heeft de bezieling van het menselijke nodig. Het erotische staat onder het appèl van het humane, het "door-en-voor-de-ander".'

Emmanuel Lévinas

GEÏJKHEID IN WEDERKERIGHEID

Laat ons tot slot even kijken naar Genesis 2. Daar ligt nog sterker de nadruk op de gelijkheid van man en vrouw. Als God de mens, Adam, geschapen heeft, krijgt Hij mededogen. Hij ontdekt dat Adam alleen is, dat de mens als enkeling eenzaam is. Dus vat Hij het plan op om de mens iemand tegenover hem te geven, een *face-à-face*.

2,18 Jahwe God sprak: 'Het is niet goed dat de mens alleen blijft. Ik ga een hulp voor hem maken die bij hem past.'

Jahwe gaat dus voor de mens op zoek naar wat wij in het dialect een *weegaarde* of een *weergaai* noemen, iemand waarin hij zichzelf helemaal herkent. Dan schept Hij de dieren en laat ze een voor een voor de mens passeren. De mens mag mee scheppen door een naam aan de dieren te geven. Als het dier een naam heeft, wordt het een partner, een *face-à-face*, althans dat is de bedoeling en de verwachting... Maar dieren zijn geen volwaardige partners in wederkerige gelijkheid, ook al zijn vormen van relatie met hen mogelijk. Het

verschil tussen mens en dier is te groot om van voldragen partnerschap op gelijk niveau te kunnen spreken.

2,20 De mens gaf dus namen aan al de tamme dieren en aan al de vogels van de lucht en aan al de wilde beesten; maar een hulp die bij hem paste, vond de mens niet.

Vandaar dat God een tweede poging waagt, door nu de vrouw te scheppen uit het menselijke, als volwaardige partner. Hiermee wordt de klemtoon gelegd op de gelijkenis tussen man en vrouw, dus op hun fundamentele overeenstemming als mens.

2,21 Toen liet Jahwe God de mens in een diepe slaap vallen; en terwijl hij sliep, nam Hij één van zijn ribben weg en zette er vlees voor in de plaats. 2,22 Daarna vormde Jahwe God uit de rib die Hij bij de mens had weggenomen, een vrouw, en bracht haar naar de mens.

2,23 Toen sprak de mens: 'Eindelijk been van mijn gebeente en vlees van mijn vlees.'

Let wel, het gaat hier nog steeds over 'de mens', niet over 'de man'. Als hij wakker wordt, vindt de mens een ander tegenover zich. 'Eindelijk', zegt de mens, iemand die me kan verstaan in de wederkerigheid van de gelijkheid. Waardoor hij fundamenteel het mens-zijn met iemand kan delen. Dat is ook de reden waarom man en vrouw aan elkaar toevertrouwd worden. In Genesis 2 staat net zoals in Genesis 1 de schepping van de mens centraal, maar in Genesis 2 wordt nog meer het accent gelegd op de gelijkheid: 'Eindelijk been van mijn gebeente en vlees van mijn vlees.'

De rabbijnen wijzen erop dat enkel wanneer de vrouw er is als gelijke van de mens, de man 'man' kan zijn. Hier wordt de klemtoon niet gelegd op het verschil, maar op de gelijkheid en de wederkerigheid op basis van die gelijkheid.

BESLUIT

Samengevat leren Genesis 1 en 2 ons het volgende:

- Het seksuele verschil is bron van betekenis: het oriënteert ons in ons doen en denken.
- Het seksuele verschil is geen vloek maar een zegen: de mens wordt mannelijk of vrouwelijk geschapen, maar is helemaal mens.
- Het seksuele verschil is een appèl tot dialoog: het verschil is een rijkdom, omdat man en vrouw elkaar aanvullen, zonder halve mensen te zijn.
- Het seksuele verschil wordt vandaag afgevlakt vanuit het (terechte maar eenzijdige of zelfs exclusieve) emancipatorische discours om iedereen gelijke rechten te geven.
- Het seksuele verschil mag niet verabsoluteerd worden: het humane gaat vooraf aan het seksuele én oriënteert het ook.
- Man en vrouw zijn aan elkaar gegeven in gelijkheid én gelijkwaardigheid in verschil.

Roger BURGGRAEVE
in gesprek met

Guido CAERTS & Paula VEESTRATEN

¹ *Gedreven tussen goed en kwaad – Inspiratie om recht in het leven te staan*, Roger Burggraave – Ilse Van Halst, Lannoo, 2010

² Androgyne betekent letterlijk man-vrouw. Dit kan betekenen dat elke mens getekend is door mannelijke en vrouwelijke eigenschappen, wat 'psychologische androgynie' genoemd wordt (cf. hierboven). Ofwel slaat het op de lichamelijke gestalte met een dubbele seksuele vorm, wat kortweg androgynie genoemd wordt.

³ Een aantal van de dubbelmensen zijn man-man of vrouw-vrouw, waarmee men de homoseksualiteit probeert te verklaren.

⁴ *Liefde na verschil. De ongedroomde eenheid*, Alfons Vansteenwegen, Lannoo, 1995